

Macià, el coronel

UN PERSONATGE DE PEL·LÍCULA. El 1905, uns oficials de l'exèrcit van assaltar la revista «Cu-cut!». Aquells fets van provocar a Francesc Macià una profunda crisi personal que ara el director Josep M. Forn porta al cinema.

ANNA AGUILAR / Ripoll

● Tots tenim un passat. Fins i tot Francesc Macià. L'independentista català que el 14 d'abril de 1931 va proclamar la República Catalana havia estat un militar monàrquic i un espanyolista convençut. Difícil de creure, però cert. Un cúmul de circumstàncies ocorregudes a principis del segle XX van portar-lo a fer un important cop de timó. Fets que, cent anys després, el director i guionista Josep M. Forn ha volgut dur al cinema amb la pel·lícula *El coronel Macià*. El film, que aquests dies està pràcticament a la meitat del rodatge, ens presenta un dels capítols biogràfics de l'Avi més desconeguts.

Francesc Macià i Llussà (Vilanova i la Geltrú, 1859-Barcelona, 1933) va ingressar a l'Acadèmia d'Enginyers Militars de Guadalajara quan només tenia 16 anys. El 1879, ja com a tinent, va ser destinat a Madrid i a Barcelona. Quatre anys després, amb categoria de capità, va anar a Cadis i després a Sevilla. El novembre del 1888 es va casar amb la filla petita d'Agapito Lamarca, arquitecte i enginyer, i ric propietari lleidatà. El seu matrimoni amb Eugènia Lamarca i de Mier va portar Macià a fixar la seva residència a Lleida, on va poder desenvolupar la seva vocació d'enginyer i va recórrer la

FITXA

- TÍTOL
El coronel Macià
- DIRECTOR
Josep M. Forn
- PRODUCCIÓ EXECUTIVA
Sandra Forn, Francisco Vargas i Carles Balagué
- COPRODUCCIÓ
Films de l'Orient SL, Cinema i Televisió i Diafragma PC
- PRODUCCIÓ ASSOCIADA
Televisió de Catalunya
- DIRECCIÓ DE PRODUCCIÓ
Aureli de Luna
- DIRECCIÓ DE FOTOGRAFIA
Jaume Peracaula
- DIRECCIÓ ARTÍSTICA
Josep Massagué
- ASSESSOR HISTÒRIC
Josep M. Figueres
- ASSESSOR MILITAR
Luis Alejandro
- MÚSIQUES
Albert Guinovart
- DIRECCIÓ DE CASTING
Núria Vilert, Gisela Krenn

província en qualitat de responsable dels treballs topogràfics per a la construcció del ferrocarril de la Noguera Pallaresa.

Amb 36 anys, Francesc Macià va ascendir a comandant i va demanar anar a Cuba, sol·licitud que li va ser denegada. «Durant aquella època, sembla que Macià estava nerviós i descontent per la marxa lenta de la seva carrera. No arribà a tinent coronel fins al 1904, any en què li correspongué per antiguitat.» Així ho relata Pere Gabriel, doctor en història, en el tercer volum de l'obra *Història de la Generalitat de Catalunya i els seus presidents* (Enciclopèdia Catalana i Generalitat de Catalunya). Aleshores, el qui l'any 1931 lideraria el naixement d'Esquerra Republicana continuava ben establert dins el cercle de l'alta societat lleidatana.

L'assalt al «Cu-cut!»

El 25 de novembre del 1905 va marcar un abans i un després en la vida de Macià. Aquell dia, uns dos-cents oficials de la guarnició de Barcelona van assaltar la redacció de la revista satírica catalanista *Cu-cut!* i la redacció del diari *La Veu de Catalunya*. Els militars es van negar a condemnar aquells fets i això va causar una gran agitació i una crisi política. Macià, tot i ser un militar, és l'únic que es va declarar pública-

L'actor Abel Folk interpreta el paper de Francesc Macià. / INTERMÈDIA

ment en contra d'aquells assalts, circumstància que el va deixar en una situació molt incòmoda dins l'exèrcit però que al mateix temps li va fer guanyar força popularitat. Això, juntament amb el fet que Francesc Cambó l'anés atraient cap al moviment de Solidaritat Catalana i que Macià acabés apareixent com a candidat d'aquest primer moviment unitari català, va fer posar en dubte la suposada unitat militar contra el catalanisme. L'exèrcit no va perdonar mai a Macià que entrés a Solidaritat i fins i tot va amenaçar-lo amb un tribunal d'honor. «Per primer cop hi hagué un *cas Macià*, que el convertí en símbol i començà a omplir l'imaginari polític del catalanisme. De mo-

ment, Eugeni d'Ors, a *La Veu de Catalunya*, el consagrà com el militar civil», diu Gabriel.

El daltabaix que va viure el fundador d'Estat Català entre 1905 i 1907 és, doncs, el leitmotiv d'*El coronel Macià*. «Agafem el període en què Macià, amb 46 anys i tinent coronel de la Comandància d'Enginyers de Lleida, entra en crisi amb si mateix per unes accions que fan els seus companys. Ell és un home monàrquic, ben casat, amb 32 anys al servei de l'exèrcit, que de cop es troba davant una circumstància que l'obliga a reaccionar.» Així defineix Josep M. Forn el nucli argumental d'una pel·lícula que no vol ser en cap cas una biografia de Macià sinó centrar-

Algunes de les escenes de la pel·lícula *El coronel Macià* que s'han rodat durant les últimes setmanes. /INTERMÈDIA

se en un capítol de la seva vida. I per això se serveix d'elements reals i de ficticis, com ara la presència d'Elisabeth Joyce, una jove historiadora irlandesa, i d'un periodista de *La Veu de Catalunya*, entre altres.

Abel Folk, l'actor que interpreta el paper de Francesc Macià en la pel·lícula, defineix amb aquestes paraules el seu personatge: «En aquella època molts militars eren republicans i probablement partidaris d'una Espanya bastant federal. Jo suposo que Macià devia començar pensant que l'estat ideal de Catalunya hauria estat formar part d'una federació espanyola, tot i que ell des del principi ja pensava que Catalunya necessitava

reivindicar uns certs drets.» I continua: «Ell era un home culte, que havia llegit i coneixia bé la història del país, i no podia viure acceptant la injustícia o situacions deslleials. Segurament, si no hagués estat per l'incident de Barcelona que l'obliga a manifestar-se contra l'exèrcit, hauria estat militar tota la vida. És un home que no crec que sigui conseqüència del seu pensament polític original sinó dels esdeveniments. Cada cop que va rebent d'una banda i de l'altra es va radicalitzant més i es va configurant com a personatge històric.»

El paper de l'home valent

Malgrat tot el que s'ha escrit, el primer president de la Generali-

tat catalana contemporània és, encara per a molta gent, un gran desconegut. En aquest sentit, Folk va fer una important tasca de documentació prèvia: «He llegit biografies i textos de l'època, he mirat tot el material gràfic que hi ha disponible i he parlat amb historiadors i polítics, alguns dels quals el van conèixer personalment i me n'han dit moltes coses.» I quina impressió n'ha tret? «Macià és un home molt interessant, sobretot perquè, com tots els grans personatges de l'època, és tremendament valent. Tenen la seguretat que el món es pot fer millor i estan disposats a arriscar el que sigui, la vida si convé, per aconseguir-ho. Això és sensacional, i més si es

«MACIÀ ÉS UN HOME MOLT INTERESSANT, SOBRETOT PERQUÈ, COM TOTS ELS GRANS PERSONATGES DE L'ÈPOCA, ÉS TREMENDAMENT VALENT. TENEN LA SEGURETAT QUE EL MÓN ES POT FER MILLOR»

mira des del moment en què estem vivint, en el qual tots som molt covards –diu Folk–. És un personatge romàntic, un heroi, i això m'agrada molt de Macià. Després hi ha altres coses d'ell que no m'agraden tant. Penso que si hagués reflexionat més fredament algunes coses que va fer, si s'hagués radicalitzat una mica menys, potser hauria ajudat més el país. Ell no té un gran discurs polític, no era un bon orador ni un gran escriptor, de fet escriu més els altres del seu entorn que no pas ell, però era un home amb un pensament. Potser el que el traïa era que s'encenia una mica massa, l'excés d'impulsivitat que tenia, fins i tot de molt gran.»

Amb tot, trobar l'actor que faria de *Quixot Català* –sobrenom amb què la premsa francesa va batejar Macià arran dels fets de Prats de Molló– va ser relativament fàcil. Fa tres anys, Josep M. Forn va començar a parlar d'aquest projecte a Abel Folk, actor amb qui l'uneix una bona amistat, i aquest últim de seguida s'hi va sentir atret. «El guió em va fascinar, perquè és molt rigorós amb la història però al mateix temps en l'aspecte dramàtic és una pel·lícula molt divertida i emotiva. Macià és un personatge que hi té una evolució descomunal, que comença amb 40 anys i escaig i acaba amb més de 60, i passa pertot arreu.»

Després d'haver interpretat altres personatges històrics com ara Monturiol, Freud i el comte Güell, Abel Folk explica com es planteja aquests treballs: «Són persones i la manera de fer-les és intentar entendre com eren i dotar-les d'humanitat, perquè un dels perills que tenen els personatges històrics és reproduir l'arquetip que hi ha als llibres i que quedin buits d'emoció.» I afegeix: «No entenc aquesta feina com una qüestió tècnica de reproduir un instant. Quan el personatge és gran, important, necessites donar-li molt matís. Per això penso que és molt important conèixer-lo profundament, perquè quan treballis, passi el que passi al teu voltant, la teva reacció no sigui des de l'actor sinó des del personatge.»

Els dubtes sobre les similituds físiques que havia de tenir l'actor amb el personatge de seguida es van esvaïr. D'una banda, per l'important esforç de ca-

racterització que ha fet tot l'equip artístic. Tant amb el vestit com amb el maquillatge s'ha procurat imitar al màxim la figura estreta i els trets angulosos de Macià. De l'altra, per una qüestió relacionada amb l'imaginari popular: «Tenim l'avantatge que tothom té la imatge del Macià de més de 70 anys, amb aquells bigotis blancs, però el de 40 i escaig no el recorda ningú.» De totes maneres, Folk també va voler posar-hi el seu gra de sorra i es va aprimar deu quilos per ajudar a crear la imatge estilitzada de l'Avi —apel·latiu que es va començar a utilitzar en la clandestinitat als anys vint—. Una decisió, tanmateix, de la qual l'actor no es penedeix gens.

Actors de casa i coneguts

La resta d'actors, fins a la setantena que hi surten, a part dels més de vuit-cents extres, es van escollir segons un càsting. Marta Marco, Molly Malcolm i Fèlix Pons són alguns dels noms que encapçalen la fitxa artística, però la rècula d'actors que apareixen a *El coronel Macià* està farcida d'actors catalans prou coneguts: Ricard Borràs, Lluís Soler, Toni Albà, Manel Barceló, Alfred Luchetti, Pere Ventura, David Bages, Pep Torrents..., a més a més de la col·laboració especial de Juan Luis Galiardo, Xabier Elorriaga, Fermí Reixach i Mario Gas, entre altres. «Aquesta pel·lícula és un luxe —apunta Abel Folk— perquè cada dia van venint al rodatge actors nous; em vaig trobant amb companys de tota la vida que a més a més aquí fan uns personatges preciosos.»

Del repertori femení destaca Marta Marco (l'Esther a la sèrie *Ventdelplà* de TV3) en el paper d'Eugènia Lamarca, esposa i mà dreta de Macià. Marco parla així del seu personatge: «Ella és una dona enamorada que de sobte decideix deixar-ho tot per estar, a les verdes i a les madures, al costat de l'home que estima; d'un home que lluita per Catalunya. Ella és la que, mentre la seva vida va canviant i van anant d'un lloc a l'altre, tira la família endavant. És el clar exemple que darrere d'un gran home sempre hi ha una gran dona.»

Igual que el seu company de repertori, Marco també diu que ha buscat informació sobre Eugènia Lamarca, però el que ha

Fins a una setantena d'actors i més de vuit-cents extres participen en el darrer llargmetratge de Josep M. Forn. / INTERMÈDIA

pogut trobar és força escàs. «De les dones de l'època se'n parlava poc», diu. Per a aquesta actriu, *El coronel Macià* és la primera pel·lícula d'època i personatge d'aquest tipus que fa, i el primer film amb Josep M. Forn. Anteriorment en cinema havia participat en curtmetratges i en algun llargmetratge com *Soldados de Salamina*, dirigida per David Trueba. Tot i així, la major part de la carrera professional de Marco se centra en les sèries de televisió i, sobretot, en el teatre.

Una de les petites peculiaritats d'aquesta pel·lícula és que tant ella com alguns altres actors

El Ripollès, l'entorn ideal

El rodatge, que en total s'allargarà un parell de mesos, ha portat tot l'equip d'*El coronel Macià* a diferents escenaris de Catalunya. Les localitzacions s'han situat, entre altres llocs, a l'estació del Nord de Barcelona, a Vilanova i la Geltrú, al passeig Maristany de Camprodon i a la finca de Rama de Ripoll. Després d'haver fet *Companys, procés a Catalunya* —en aquella ocasió al passeig Maristany es va rodar l'escena que corresponia al moment en què la Gestapo detenia Companys—, Josep M. Forn ha retornat a uns escenaris del Ripollès ja coneguts. El motiu de la reincidència l'explica ell mateix: «Ara s'havien de rodar unes escenes al coll d'Ares i, per la proximitat amb la frontera, aquí al Ripollès hem trobat unes finques de l'època que ens han facilitat tota una sèrie d'interiors.» Presència va assistir al rodatge que es va fer la setmana passada a Rama, a Ripoll, i va poder comprovar tant l'espectacular decoració que es conserva a l'interior de la casa senyorial com el seu impecable entorn. No en va els seus jardins són el lloc que moltes parelles de nuvis escullen per fotografiar-s'hi. / A.A.

Josep M. Forn reprèn el fil vuit anys després del llargmetratge «Subjudice»

● Des del seu últim llargmetratge, *Subjudice* (1998), no havíem vist a la pantalla cap altre gran treball de Josep M. Forn (Barcelona, 1928). Guionista i director de llarga trajectòria, amb més de 50 anys en el món cinematogràfic, la llista de films que ha signat és considerable. L'inici de la seva carrera es remunta al 1953, amb un treball conjunt amb Joan Bosch, *Gaudí ensayo*. A partir d'allà va iniciar-se una etapa fructífera de llargmetratges durant els anys cinquanta i seixanta. Títols com ara *La rana verde* (1957), *Muerte al amanecer* (1959) i *La vida privada de Fulano de Tal* (1960) en qualitat de codirector igual que en *La ruta de los narcóticos*, *Los culpables* i *¿Pena de muerte?*, (1962), així com *José María* (1963), són alguns exemples de les seves primeres

Josep M. Forn, el primer per la dreta, durant el rodatge. / F.G.

incursions com a cineasta. També hi figuren, en aquest període inicial, films com ara *La barca sin pescador* (1964), *La piel quemada* (1966) i *La respuesta* (1969). Deu anys després d'aquesta última obra, i amb alguns treballs menors entremig, va arribar una de les pel·lícules més conegudes: *Companys, procés a Catalunya* (1979), de la qual va ser coguionista amb Antoni Freixas.

En la dècada dels vuitanta, Forn es va centrar en curtmetratges i altres treballs –*El sèptim de cavalleria* i *El museu dels tres palaus* (1981), *Dones i Catalunya*, *Tarragona 82* (1982)...– fins que el 1990 va estrenar *Ho sap el ministre?*, pel·lícula de la qual va ser coguionista amb Anna Llauredó i Jaume Subirana.

A *El coronel Macià*, Josep M. Forn ha comptat amb l'assessorament històric de Josep M. Figueres, Luis Alejandro com a assessor militar i la música d'Albert Guinovart, a més de la direcció artística de Josep Massagué. Tot i que aquest director torna a centrar-se en la figura d'un expresident de la Generalitat de Catalunya, com ja va fer amb *Companys, procés a Catalunya*, descarta que el seu treball estigui pensat per convertir-se en alguna mena de futura trilogia. El que sí que comenta és que hi ha un altre moment de la vida de Francesc Macià que li agrada molt, el dels fets del 14 d'abril del 1931, quan des del balcó de l'ajuntament de Barcelona proclama la República Catalana. «Aquesta seria una altra pel·lícula molt més intimista que potser algun dia m'agradaria fer», comenta Forn. De moment, però, aquests dies se'l pot veure al peu del canó, assegut darrere el monitor, observant plans, diàlegs i gestos cada vegada que crida: «Acció!» / A.A.

La pel·lícula mostra l'evolució de Macià i la seva esposa (Folk i Marco, respectivament) entre els 40 i els 60 anys. / INTERMEDIÀ I FERRAN GRÈBOL

que apareixen a *El coronel Macià* han hagut de fer un petit treball lingüístic per adaptar-se al dialecte nord-occidental. «Macià va néixer a Vilanova i la Geltrú però la seva família era de les Borges Blanques i parlava català occidental, cosa que nosaltres mantenim; fins i tot marquem molt lleugerament una mica d'accent quan ha de parlar en castellà», explica Folk.

L'estrena, l'any que ve

El coronel Macià té un pressupost de dos milions i mig d'euros. «Sempre dic que per fer-la bé hauríem hagut de tenir quatre

milions, però com que no hi són...», diu Josep M. Forn. La pel·lícula és una coproducció de Films de l'Orient SL, Cinema i Televisió i Diafragma PC, juntament amb Televisió de Catalunya, que a part de tenir drets d'antena hi ha fet una aportació econòmica decisiva.

L'última pregunta és òbvia. Quan s'estrenarà? «Ja saps que això és molt difícil de dir –comenta Josep M. Forn–. Jo dic que la pel·lícula estarà acabada cap allà al novembre; llavors tindrem

una còpia estàndard, però després encara faltaria tota la gestió de l'exhibició, o sigui que a finals d'any o més aviat a principis del que ve crec que es podria estrenar.» Mentrestant, Abel Folk ens suggereix una bona raó per anar fent boca i perquè quan sigui l'hora anem a veure *El coronel Macià*: «És la manera més senzilla, fàcil i barata de rebre una fantàstica classe d'història de Catalunya passant una estona divertida, sense fer cap esforç, i explicada d'una manera molt objectiva que fa que sigui comprensible tant per als catalans com per als que no ho són.»